GEMEENTELIJK MONUMENT GM-nummer //

Algemene gegevens

Adres	: Bankastraat 10
Postcode, Plaats	: 3312 GD Dordrecht
Kadastraal	: DDT00 B 01643 G 0000 (gedeeltelijk)

Algemene omschrijving

Bouwjaar / verbouwing	: a. 1929 b. 1980 c. onbekend
Architect	: a. Gemeentewerken Dordrecht (W. Versteeg?), b. Gemeentelijk Woningbedrijf c. onbekend
Opdrachtgever	: a. Gemeente Dordrecht, b. idem
Oorspronkelijke functie	: volksbadhuis
Huidige functie	: in 1980 verbouwd tot buurthuis, nu in beheer van Camelot Vastgoed, antikraak
Bouwstijl	: traditionele baksteenarchitectuur/invloeden expressionisme

---

Algemene beschrijving
Het pand betreft een voormalig badhuis dat in 1980 verbouwd is tot buurthuis ‘De Driesprong’. Momenteel is het pand in gebruik door het Buurtteam.

Ligging
Het pand is gelegen in de Indische en Vogelbuurt, onderdeel van de wijk Reeland. De Indische buurt bestaat voor een groot deel uit woningbouw, gerealiseerd tussen 1910 en 1940. Het gebied vervulde jarenlang een stadsrandfunctie en was daardoor ook zeer geschikt voor openbare functies, zoals scholen en een ziekenhuis. Het gemeente ziekenhuis heeft inmiddels plaatsgemaakt voor een nieuwe woonwijk. De Vogelbuurt kenmerkt zich door bebouwing uit de jaren dertig en vijftig.
Het voormalig badhuis bevindt zich met de entree op de hoek Bankastraat en Adelaarstraat. De achterzijde is in het noordwesten georiënteerd op een zijgevel van een schoolgebouw en in het noordoosten georiënteerd op het Vogelplein.

Hoofdvorm
Het pand bestaat uit een centraal bouwvolume op een achtzijdige plattegrond, voorzien van een bovenbouw met daarop een eveneens achtzijdige lantaarn. Vanuit dit volume zijn twee rechthoekige vleugels in één bouwlaag en voorzien van lichtstraten, loodrecht ten opzicht van elkaar gebouwd. De vleugels liggen evenwijdig aan de straten, de Bankastraat en de Adelaarstraat. In de as loodrecht op de entree zijn aan weerszijden twee kleine volumes uitgebouwd. Oorspronkelijk werden de bouwvolumes van de twee vleugels tegenover de entree doorbroken door een zesde bouwvolume. Dit is nog wel aanwezig, maar de buitengevels aan de achterzijde maken nu deel uit van het bouwvolume dat na 1980 tegen de achterzijde van het badhuis gebouwd is. Hierdoor heeft het pand een vrijwel vierkante plattegrond gekregen. Aan het Vogelplein is tegen de achterzijde nog een snackbar gebouwd.

Bouwgeschiedenis
Dordrecht kende drie volksbadhuizen. Het badhuis aan de Vest (1898, gesloopt), het badhuis aan Gouverneurstraat (1922, gesloopt) en het badhuis aan de Bankastraat. Deze badhuizen werden gesticht door het departement Dordrecht van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen ten behoeve van de volksgezondheid, aangezien vele woningen nog niet voorzien waren van badkamers. Het badhuis aan de Bankastraat past in de traditie van de vooroorlogse stadsuitbreiding. Openbare voorzieningen, zoals scholen, winkels, kerken en in dit geval een badhuis werden op prominente locaties gesitueerd. Door de verbeterde volkshuisvesting nam de behoefte aan badhuizen halverwege de vorige eeuw af en vele badhuizen in Nederland werden in de loop der jaren gesloopt.

Het badhuis aan de Bankastraat grenst aan de vooroorlogse stadsuitbreiding Indische Buurt Noord. Op de stedenbouwkundige schets uit 1927 is te zien dat het badhuis

onderdeel zou uitmaken van een volgende stadsuitbreiding. Deze is in de jaren vijftig met de Vogelbuurt voltooid.

stedenbouwkundige schets 1927

impressie badhuis 1927, gerealiseerd

Over het eerste ontwerp is uitvoerig gecorrespondeerd door W. Versteeg, directeur van Gemeentewerken Dordrecht. In dit ontwerp was een conciërgewoning voorzien. Op een eerste impressie van 1927 is te zien dat het badhuis uit diverse rechthoekige volumes bestond, die zelfs in drie bouwlagen ontworpen waren ten behoeve van de bovenwoning. Vanwege bezuinigingen en het verzoek om een kleedruimte voor schoolkinderen is het ontwerp gewijzigd. Het tweede ontwerp werd gerealiseerd, waarbij de prominente hoekoplossing vervangen werd door een achtzijdig volume.

Het complex is goed herkenbaar als voormalig badhuis door de functionele vormgeving. Ieder bouwdeel representeert een functie. De bakstenen gevels worden verbijzonderd door het toepassen van siermetselwerk onder invloed van het expressionisme.

In 1980 is het badhuis verbouwd tot buurthuis. Het complete interieur is gesloopt, zodat van de indeling van de badruimtes en kleedkamers vrijwel niets meer over is. De dakbedekking is destijds geheel vervangen, evenals de ramen (deels) en de trap naar de ingang.
In latere jaren is het pand uitgebreid met een aanbouw waardoor de twee achtergevels bijna geheel aan het zicht zijn onttrokken.

Beschrijving exterieur
Alle gevels zijn gemetseld in een hardgrauwe Waalsteen in Noors verband met iets terugliggende voeg. Brede gevelopeningen worden aan de bovenzijde beëindigd door een rollaag in dubbele steen met verspringend een terugliggende steen. Overige gevelopeningen worden door een band van soortgelijk siermetselwerk en een rollaag in koppen over de gehele gevel gekoppeld. Het metselwerk van de twee kleine volumes, ter hoogte van bovenkant kozijnen, en het metselwerk van de opbouw van het achtzijdige volume is verbijzonderd door banden aan te brengen in verspringend metselwerk. Alle gevels zijn voorzien van een forse plint, uitgevoerd als trasraam in Waalklinkers in staand Noors verband.
De van oorsprong door houten roeden verdeelde ramen zijn deels vervangen en deels behouden zonder roeden. De kozijnen zijn voor een klein deel gehandhaafd.

Entree hoek Bankastraat en Adelaarstraat, achtzijdig volume

Het achtzijdig volume staat centraal gepositioneerd op de hoek met drie zijden van de onderste bouwlaag zichtbaar. In het midden bevindt zich verdiept de hoger gelegen entree, te bereiken middels een geheel vernieuwde trap in drie treden en bordes. De vernieuwde entreedeuren zijn aan weerszijden voorzien van verticale rijen metselwerk dat elke steen verspringt. De kopse kanten van deze gevel zijn voorzien van een verticale strook siermetselwerk. De treden worden begeleid door een muurtje dat trapsgewijs gemetseld is. Geheel rechts ontbreekt het grootste deel. Van de oorspronkelijke luifel is niets bewaard gebleven. De gevelvlakken aan weerszijden van de entreepartij zijn voorzien van drie kleine gevelopeningen.
Aansluitend op het schuine dak bevindt zich een achtzijdige gemetselde bovenbouw, aan alle zijden voorzien van twee gevelopeningen. De kiepramen zijn vervangen door kozijnen met vast glas.

In de as van de entree zijn nog twee vlaggenstokhouders aanwezig.
De bovenbouw wordt vanuit het schuine dak beëindigd door een lantaarn met rondom glas. Van oorsprong waren hier door roeden verdeelde ramen aanwezig, voorzien van glas-in-lood.

Badhuis 1929

Voorgevels Bankastraat en Adelaarstraat
De zichtbare gevelvlakken van het achtzijdig bouwvolume grenzen aan beide zijden aan een vooruitstekend rechthoekig volume onder plat dak. De voorgevels zijn voorzien van een grote gevelopening voorzien van houten kozijn en twee maal drie ramen, oorspronkelijk door roeden verdeeld.
De terugliggende gevel aan de Bankastraat is voorzien van drie stroken bovenramen, voorzien van vier gekoppelde ramen. Later zijn drie grote gevelopeningen toegevoegd. Aansluitend op het schuine dak is een lichtstraat aanwezig die bij deze vleugel aan alle zijden van buitenaf is dichtgetimmerd.
De eveneens terugliggende gevel aan de Adelaarstraat is voorzien van drie stroken bovenramen, voorzien van drie gekoppelde ramen. De gevelopeningen zijn aan de onderzijde verbijzonderd door een rechthoekig vlak siermetselwerk. De lichtstraat is bij deze vleugel in het zicht gebleven. De in vierkante ramen verdeelde lichtstrook is voorzien van vast glas.

Achtergevels noordwest (school) en noordoost (Vogelplein)
De achtergevels worden grotendeels aan het zicht onttrokken door een recente aanbouw. Aan de schoolzijde is de kopse gevel van de zijvleugel zichtbaar met dichtgemetselde gevelopening.
De kopse gevel van de zijvleugel aan het Vogelplein is nauwelijks zichtbaar door een aanbouw waarin een snackbar is gevestigd.
De gevels van het hogere zesde bouwvolume zijn deels boven de daken zichtbaar. De (ten dele afgebroken) schoorsteen van het voormalig ketelhuis bevindt zich op de hoek van het volume. Het ketelhuis wordt beëindigd door een met horizontale latten betimmerde ventilatiekap.

Daken
Het achtzijdig volume en de zijvleugels zijn voorzien van schuine dakvlakken, gedekt met bitumen. De dakbedekking is tijdens de verbouwing in 1980 geheel vervangen. De twee volumes aan weerszijden van de entree zijn voorzien van plat dak. Alle daken hebben een royaal overstek, voorzien van houten boeiboord en afgetimmerde onderzijde.

Beschrijving interieur
Door de verbouwing in 1980 is vrijwel niets van het oorspronkelijke interieur en de indeling bewaard gebleven. Het enige dat nog zichtbaar is zijn muuropeningen vanuit het achtzijdig volume naar naastgelegen ruimtes. Deze zijn getoogd uitgevoerd met aan

weerszijden getrapte elementen. De verschillende bouwvolumes zijn kenmerkend voor de oorspronkelijke indeling van het badhuis. Centraal de entree met vestibule en ruimte voor badmeester, en gescheiden van elkaar de wachtruimtes voor mannen en vrouwen met in de vleugels ook gescheiden, de badruimtes. De kleedkamer voor schoolkinderen bevond zich in het achterste volume, inclusief ketelhuis.
Geen opname van dakconstructie mogelijk door aftimmeringen.

Beschrijving buitenruimte
Geen monumentale waarde

Bronnen

Erfgoedcentrum Diep
GAD 8-A1945 Gemeente Dordrecht (dossiers afgesloten in 1945)
1106 Volksbadhuis aan de Bankastraat

1928 752-8791
Bouwaanvraag bouw badhuis aan de Bankastraat. Tekeningen en bestek
1979 752-8792
Bouwaanvraag plan verbouwing badhuis tot buurthuis aan de Bankastraat
Tekeningen en bestek

Overig
Dordrecht. Architectuur en stedenbouw 1850-1940. Lamberts. B., Niemeijer A.F.J.
Zwolle 2002

Waardering
Alleen het oorspronkelijke bouwvolume is beschermd, inclusief de nog originele binnenwanden. De ruimtelijke werking van de oorspronkelijke hal is van grote waarde. De aanbouw uit 1980 valt buiten de bescherming.

Cultuurhistorische waarde
Het pand is van cultuurhistorisch belang als voormalig volksbadhuis, gebouwd eind jaren twintig van de vorige eeuw. Het pand is representatief als openbare voorziening voor hygiëne en volksgezondheid in een vooroorlogse stadsuitbreiding. Het pand is van cultuurhistorisch belang als voormalig volksbadhuis in de Indische en Vogelbuurt. Het badhuis is op een prominente plek gesitueerd en heeft tot zeker halverwege de vorige eeuw een sterk sociale functie vervuld.

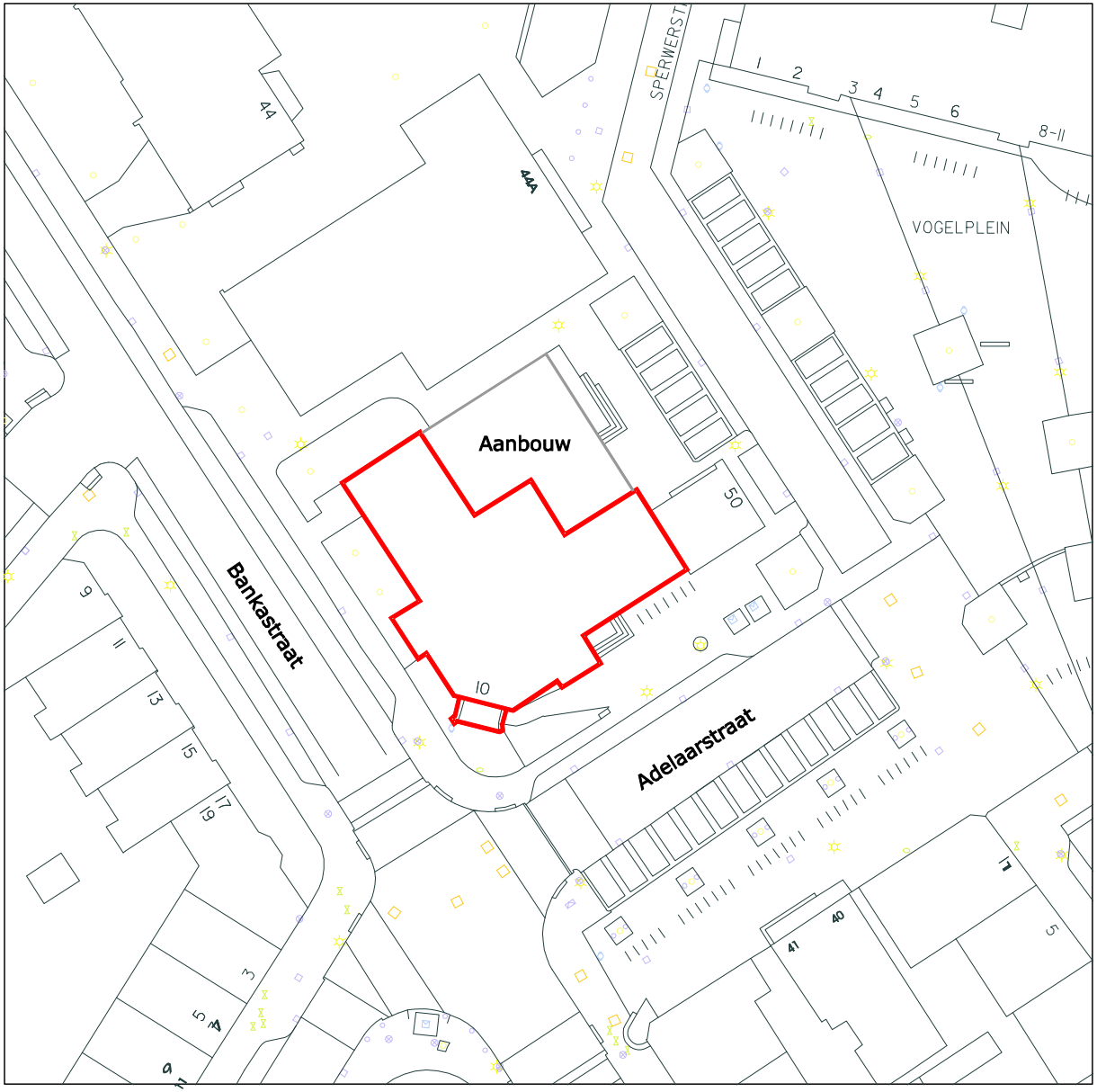
Architectonische waarde
Het pand is van architectuurhistorisch belang als representatief voorbeeld van een badhuis ontworpen in een traditionele baksteenarchitectuur met invloeden van het expressionisme. De vorm van het pand is traditioneel, maar door de toepassing van siermetselwerk, zoals in de beëindiging van de gevels, onder of boven bepaalde gevelopeningen en aan weerszijden van de entree, ontstaat een levendig gevelbeeld. Het pand is typologisch van belang als voorbeeld van een eind jaren twintig gebouwd badhuis. Ondanks de wijzigingen is in de bouwvolumes de oorspronkelijke functie goed herkenbaar.

Gaafheid
Het pand is van belang door de gaafheid van de intact gebleven bouwvolumes en gevels. De gevel van de vleugel aan de Bankastraat heeft echter door de toevoeging van nieuwe gevelopeningen en het aftimmeren van de lichtstraat veel van het oorspronkelijk karakter verloren. De wijzigingen aan ramen en kozijnen doen afbreuk aan het oorspronkelijk ontwerp, evenals de latere aanbouw.
De bouwkundige staat is redelijk.

Situering

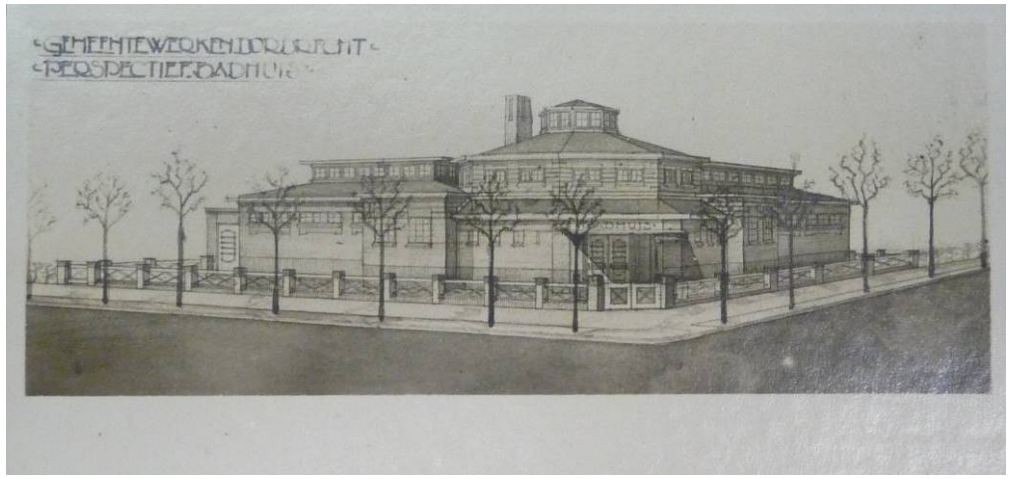
Het pand heeft hoge stedenbouwkundige waarde als vrijstaand complex en als markant hoekpand op het kruispunt aan de Bankastraat en Adelaarstraat. Het pand verbindt de vooroorlogse woonwijk met de naoorlogse stadsuitbreiding aan het Vogelplein. Het pand heeft hoge stedenbouwkundige waarde door het achtzijdige bouwvolume waarin de entree gevestigd is. Deze hoekoplossing wordt versterkt door de achtzijdige opbouw met lantaarn. Het pand heeft hoge stedenbouwkundige waarde door de herkenbaarheid van het pand.

Unieke waarde
Het pand heeft een zeldzaamheidswaarde in cultuurhistorisch, architectonisch en stedenbouwkundig opzicht. Van alle badhuizen die Dordrecht kende, is het volksbadhuis aan de Bankastraat de enige die resteert en is daarmee een voor Dordrecht unieke representant van dit type gebouw.

Aanbouw
Bankastraat
Adelaarstraat
VOGELPLEIN
SPERWERST
44
44A
50
10
9
11
13
15
17
19
3
5
A
1
2
3
4
5
6
8-11
41
40
5

impressie 1 1927

impressie 2 1927

1929

interieur 1929

1929

gevel Adelaarstraat

gevel richting Bankastraat

entree hoek Bankastraat en Adelaarstraat

gevel Adelaarstraat

detail voorgevel

entree

detail voorgevel

entree

overstek daken

vanaf Bankastraat

vanaf Vogelplein

achterzijde Vogelplein

achterzijde tegenover school

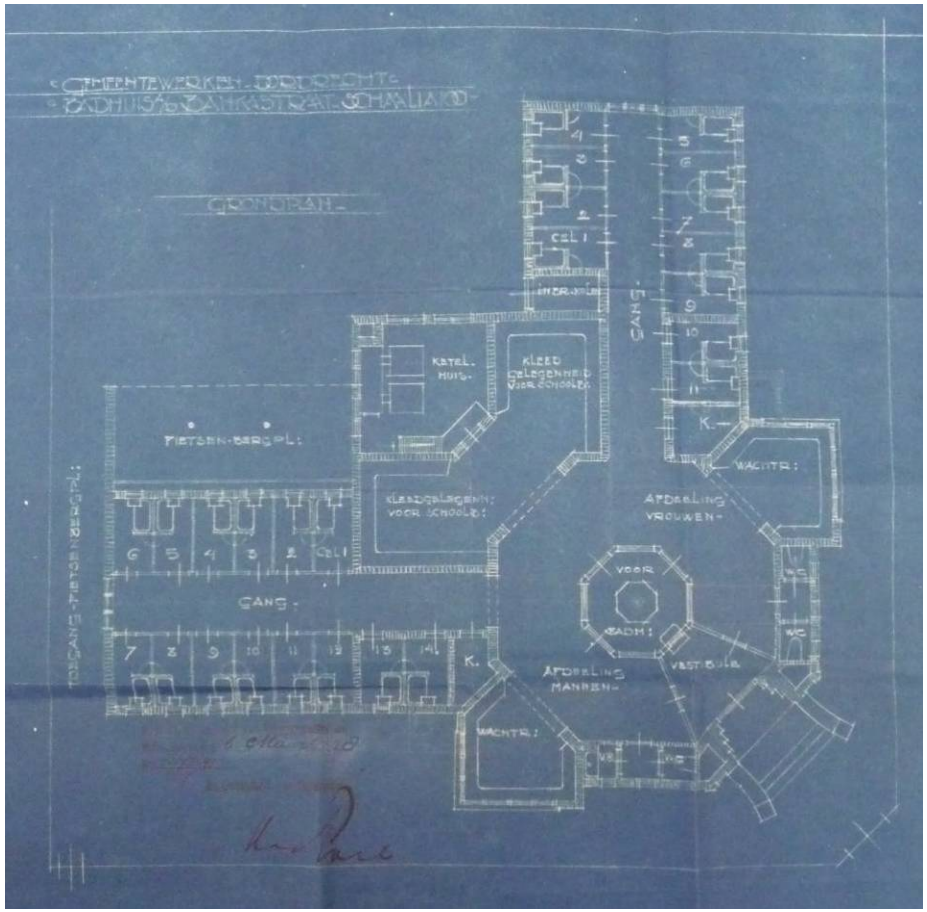

doorgang wachtruimte

hal met lantaarn

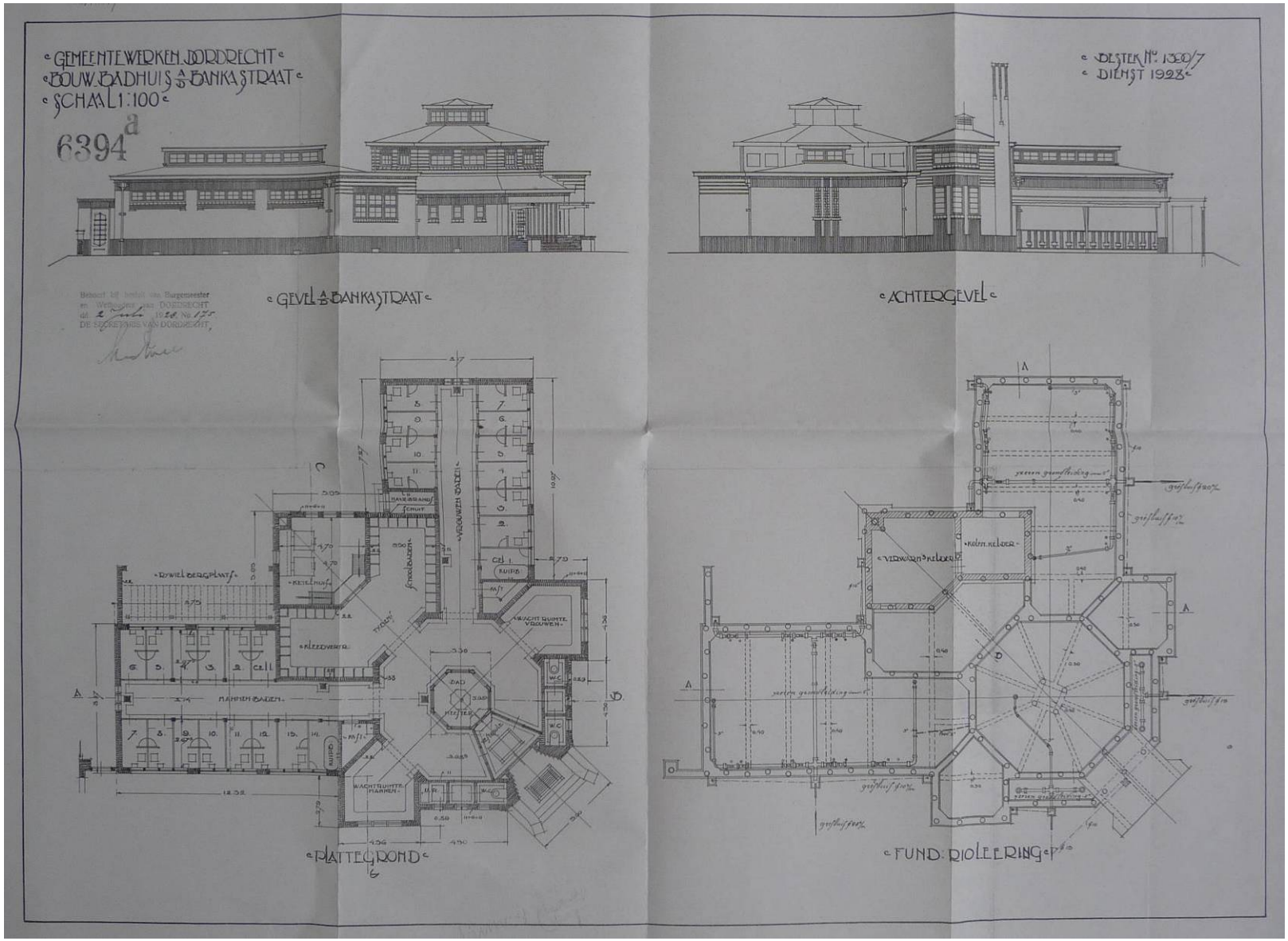

metselwerk oorspronkelijke buitengevel

bovenramen

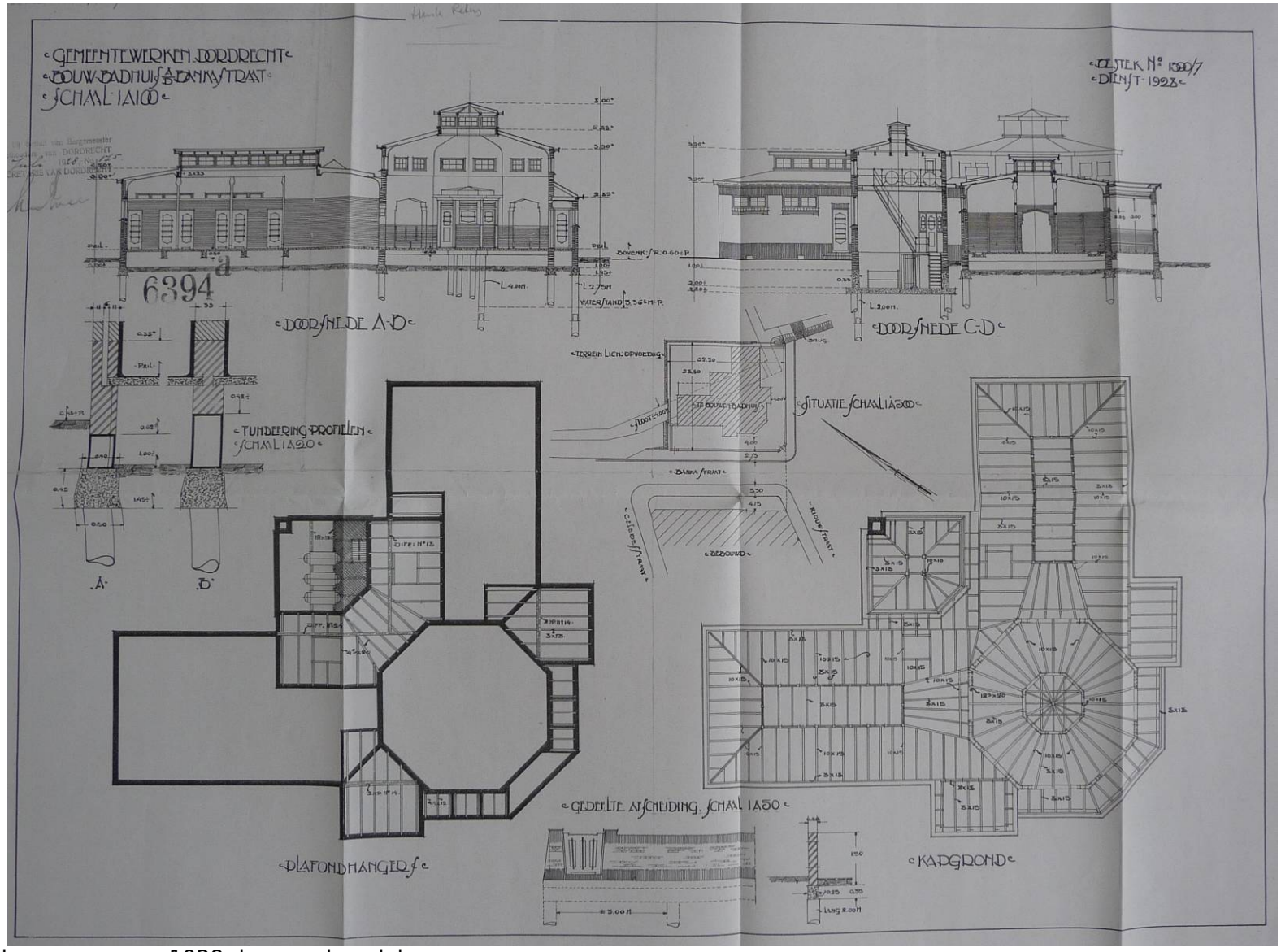

GRONDPLAN
CEL 1
GANG
KATEL. HUIS.
KLEED GELEGENHEID VOOR SCHOOLEN
WACHTER
AFDEELING VROUWEN
FIETSEN-BERGPL.
KLEEDGELEGENH. VOOR SCHOOLEN
VOOR
BADM.
VESTIBULE
AFDEELING MANNEN
WACHTER
WC
GANG
K.

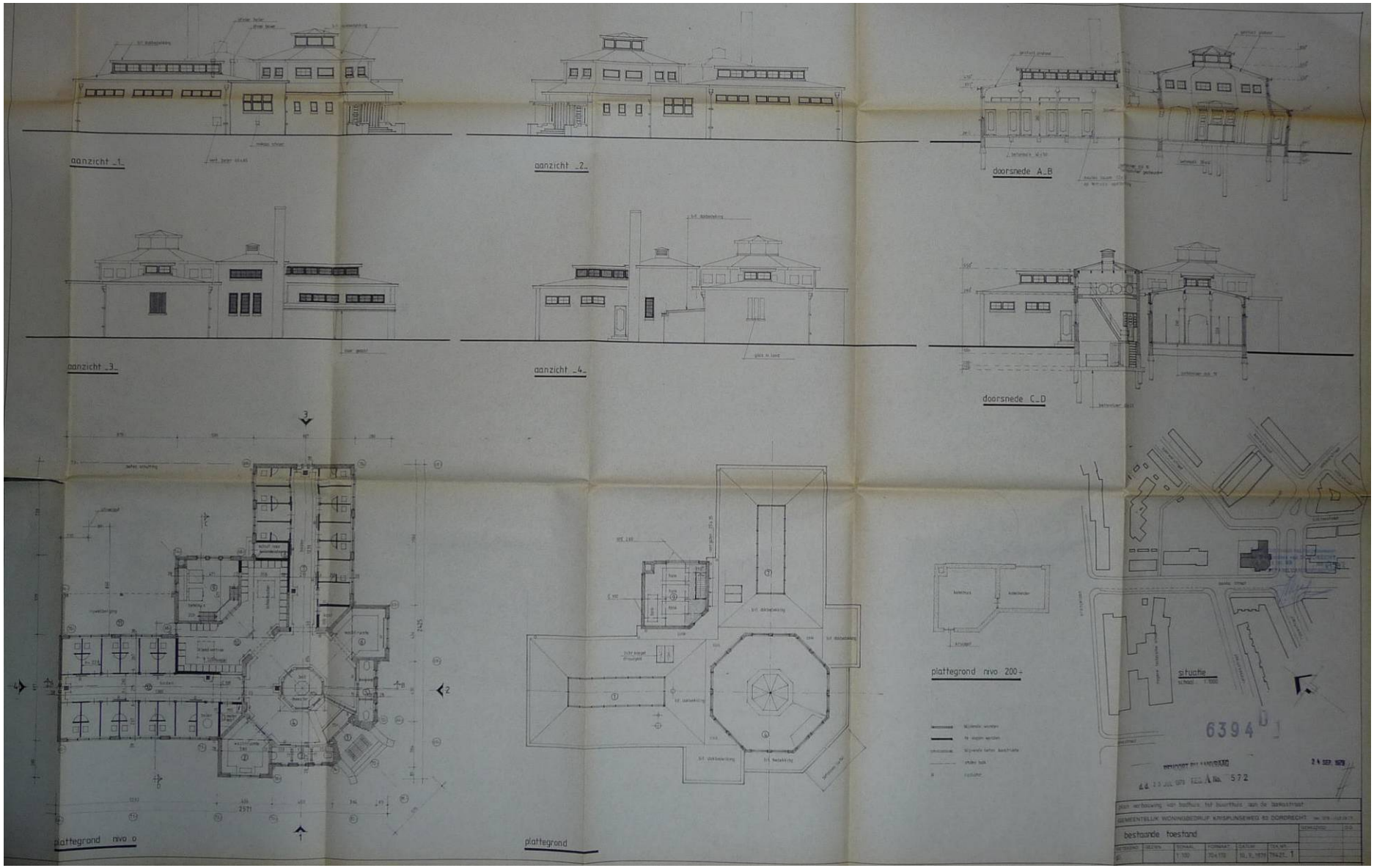
schetsen 1927

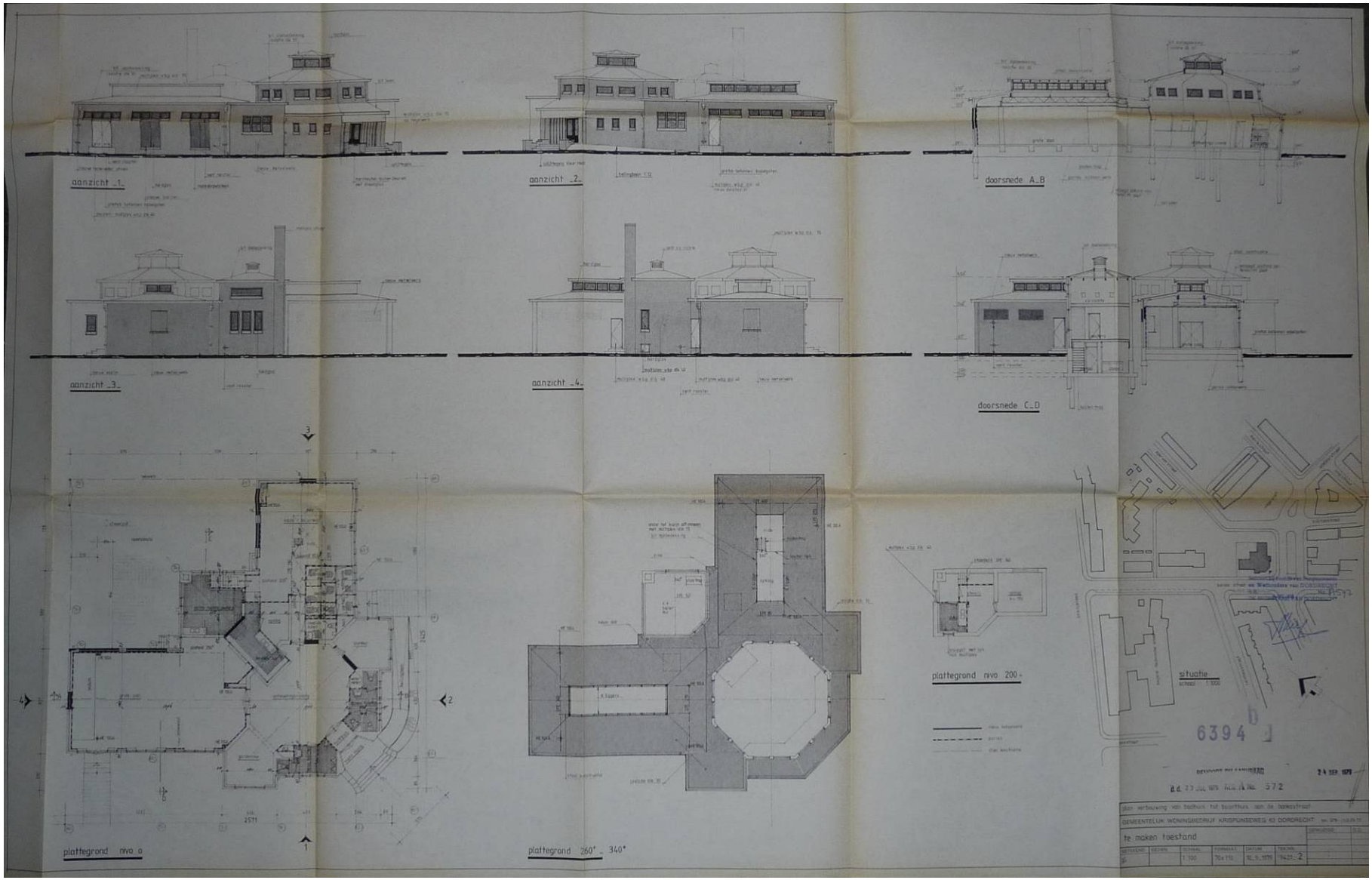
bouwaanvraag 1928 plattegronden

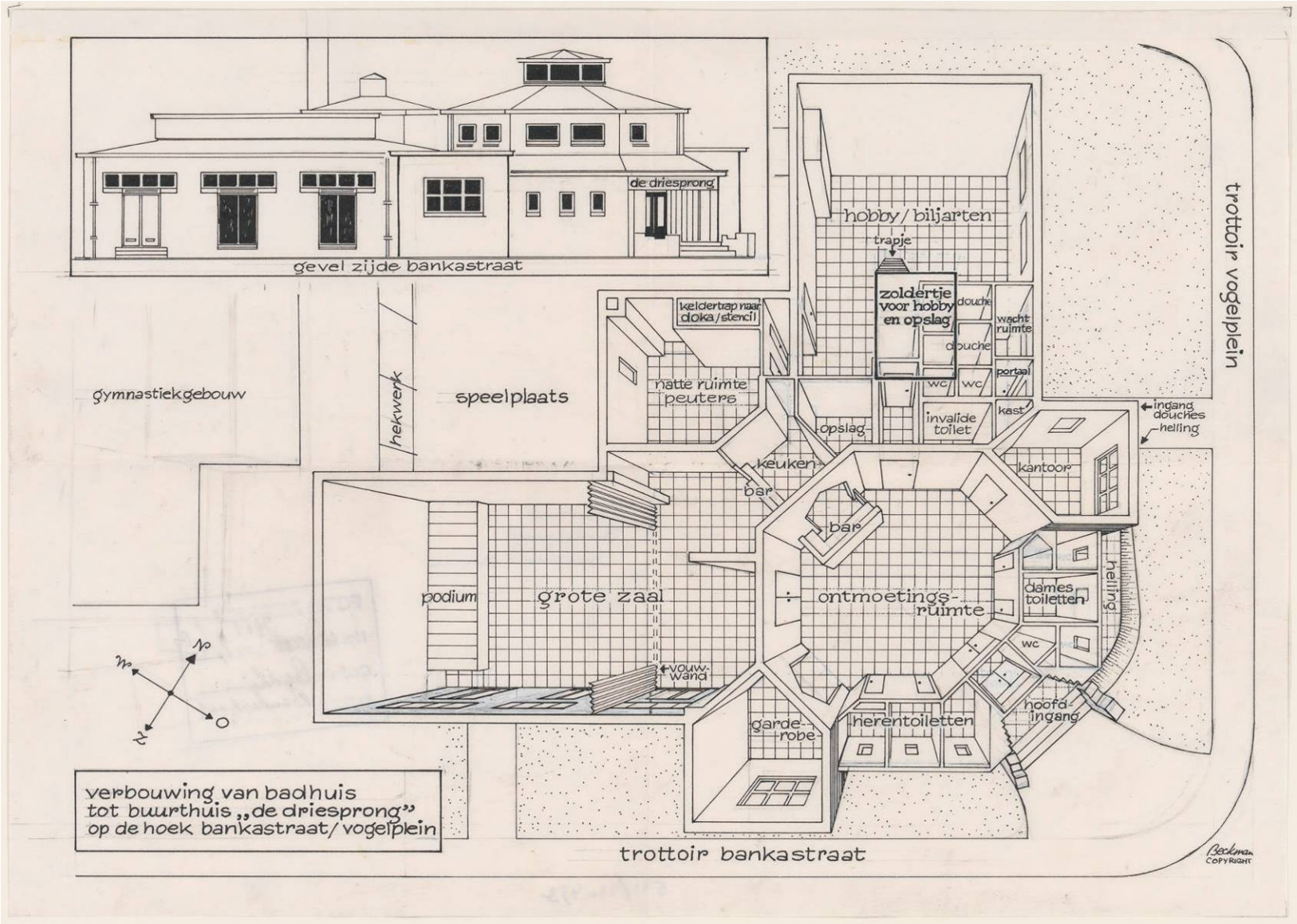
bouwaanvraag 1928 doorsnedes, dak

bouwaanvraag bestaande situatie 1979

bouwaanvraag nieuwe situatie 1979

Impressie 1980